

Dr. Hamsun og Mr. Hyde

Den svenske filmregissøren Jan Troell fikk et underlig spørsmål på Theatercaféen forleden:

- Tror du at en utlending har forutsetninger for å sette seg inn i hva historien om Knut Hamsuns skjebne egentlig har handlet om for nordmenn under og etter krigen?

Det var en norsk journalist som spurte.

Jeg så på TV at Jan Troell ble ør i ansiktet. Han kikket ned på mikrofonen, som om det var den han ble intervjuet av. Etter et øyeblikks usikkerhet så han opp på journalisten og sa at han vil lage sin film om Knut og Marie i håp om å kunne forstå så meget som mulig. Så var det ikke mer.

Eftersom journalisten ikke hadde sendetid til å drøfte sitt spørsmål særlig bredt, burde han gått ut fra at en filmregissør ikke gir seg i kast med et stoff han ikke tror han kan leve seg inn i. Det hadde vært en sensasjon hvis Jan Troell hadde svart at han som svensk statsborger er enig i at han ikke kan være den rette til å lage den filmen han nettopp hadde snakket om under en grandios konferanse med pressen.

Men dét svarte han ikke, og derfor er det komisk at ingen hadde klipet ordvekslingen ut av TV-innslaget.

Hvor komisk det var av journalisten å ha spørsmålet med seg på notatblokken, har jeg imidlertid ikke sagt noe om. Jeg er redd det kan kalles tragisk.

Men det har ikke noe med journalisten å gjøre.

Jeg tror ikke spørsmålet er hans eget. Jeg tror det er et nasjonalpsykologisk arvestykke. Han har båret det med seg til Theatercaféen denne dagen, slik han alltid bærer det med seg. Slik vi alle, nemlig, går rundt med våre Hamsun-mekanismer i kulturrefleksene, slik kommer også denne journalisten til sitt møte med Jan Troell og et skandinavisk film-team, og spør ikke noen av dem, men egentlig bare seg selv, om det overhodet kan finnes noen Hamsun-historie å berette fra utsiden av de norske krigsnevrosenes mentale innhegning.

Svaret er ja, men med sitt spørsmål røper journalisten på vegne av nasjonen at vi ikke er innstilt på det.

Hamsuns diktning deler vi med verden, den er universell, og den er han belønnet med nobelpris for. Da er det også naturlig at verden interesserer seg for dikteren, for hans skjebne, som faktisk er hans egen. Men når det kommer til den gamle Hamsun, til Ossietzky-sakens Hamsun, til okkupasjonens og nazistenes og landssvikoppgjørets Hamsun, da blir hans personlige historie en nasjonal historie. Da blir hans skjebne våre foreldres skjebne. Da blir Ham-

sun bare nordmenneskes Hamsun, vårt eget åk av en Hamsun, en forræder som ikke har noe med den elskede dikteren å gjøre, og som verden derfor heller ikke skal ha noe å gjøre med, fordi han er en Mr. Hyde som har løst seg totalt fra sin Dr. Jekyll, en demon vi har påtatt oss å leve med, og som ingen utlending må tro han kan komme her og drive ut av oss.

Det er her vi nærmer oss en tragisk dimensjon, ikke i Hamsuns liv denne gang, men i vårt eget, fordi dette Hamsun-bildet ikke forestiller den politiske idioten Hamsun, men en diktet figur i vårt kollektive sjeloliv. Det er også et paradoks at vi hylder personen Hamsun for hans diktning, men at vi dikter hans person over i traumes sfære så snart han selv opptrer så dundrende autentisk i vår egen virkelighet.

Spørsmålet er ikke hvorvidt utlendinger kan være fortolkere av vår Hamsun-historie, men hvor lenge nordmenn kan være fanger av sin Hamsun-mytologi.

En filmatisk Hamsun-bølge er i vente, mange nordmenn er med på den, men bølgen er ikke norsk. Fredag er det premilære på «Pan» av Henning Carlsen. Han er dansk. Bentein Baardson har en kombinert fjernsynsserie og kinofilm under produksjon, basert på «Gåten Hamsun» av Robert Ferguson. Han er engelsk.

Kanskje vil det virke forløsende i Jan Troells film at Knut Hamsun kommer til å snakke svensk. Max von Sydow skal spille ham mot Ghita Nørby. I hennes munn kommer Marie Hamsuns ord til å klinge på dansk. Manus er skrevet av den svenske dramatiker P. O. Enquist, og drar visse vekslers på den danske forfatteren Thorkild Hansen. Da hans «Prosessens mot Hamsun» nådde kysten av Norge høsten 1978, druknet den nesten i vårt moralske delirium. Det var et tegn på at det ikke nødvendigvis er nordmenn som har de beste forutsetninger for å tolke Hamsuns skjebnedrama.

Men i denne forbindelse tror jeg at en «utlending» må kunne gå under definisjon av et menneske som tenker fritt.

